

Örnek, Sedat Veyis 1996 “Yakınlaşmak Sevmektir”, *Altıncı Şehir* içinde, (Haz.: Alkan, Ahmet Turan)
İstanbul: Ötüken Neşriyat. (s. 137-142)

Altıncı Şehir

Yerden mantar gibi biten betonarme binaların hergün birbirine biraz daha benzettiği şehirler, sadece dış görünüşlerini, ruhlarını (her şehrin bir rûhu vardır) yitirmekle kalmıyor, dur durak bilmeyen iç göç yüzünden kimbilir kaç göbektir bağırılarında besledikleri yerlilerini de kaybediyorlar. Hakiki yerliler, şehirlerde artık kelaynak kuşları gibi soyları tükenmek üzere olan cins adamlardır ve doğar doğmaz âşinası oldukları mekânların aslı çizgileri bir bir silinirken derinden sarsılırlar. Ahmet Turan Alkan işte bunlardan biridir. Üniversite yılları sayılmazsa hep Sivas'ta yaşamış ve sevdiği şehri bütün hurda teferruatı ile tanımış bir aydın olan Ahmet Turan Alkan, folklorla sınırlı kalmayıp Türkiye'de yaşanan büyük değişmeyi Sivas bazında incelemiş olmak bakımından diğer şehir tarihçilerinden ayrılır. Altıncı Şehir, bu bakımdan sadece Sivas'ın değil, bütün Türkiye'nin hikâyesidir.

A. Turan Alkan ALTINCI ŞEHİR

ISBN 975-437-075-3

9 789754 370751

OTUKEN

İstanbul, 1996

AHMET
TURAN
ALKAN

Bir Biyografi Denemesi

Biraz Sonra okuyacağınız yazı bana ait değil. Ben bu yazıyı, bundan dört sene önce vefat etmiş yaşlı bir arkadaşımın yazdığı yazıyı aldım. Yazı, arkadaşımın birkaç yıl önce vefat eden "arkadaşımın arkadaşına" aitti ve çok güzeldi. Üzerinde "Bir Biyografi Denemesi" başlığı vardı, bir de tarih: 1953. Daktilo edilmiş dört sayfadan oluşan yazının harfleri bir tuhaftı; "ç"leri, "ğ"leri, "ö"leri olmayan bir daktiloda yazılmıştı. Arkadaşım, bu yazıyı "arkadaşının" Almanya'nın Tubingen şehrinde talebe iken yazıp gönderdiğini söylemişti bana. Niçin göndermişti, bilmiyorum? Belki de karşılıklı sözleşmişlerdi; "Sen bana yaz, ben de sana yazayım, sonra iki kitap haline getiririz" gibi bir anlaşma yapmışlardı belki de. Ama bu yazı, en azından otuz sene, artık saçları iyice seyrelemiş arkadaşımın bir talebe iştihasıyla koltuk altında taşımaktan usanmadığı siyah plastik fermuarlı çantasında taşınmış durmuştu. Sık sık okunmuş olmalıydı. Otuz yıl katlanabildiğimiz her şeyin içinde sevgi de vardır çünkü.

Bilmiyorum bu yazıyı okurken benim kadar sevecek misiniz? İçinde, kaybettiğimiz Sivas'a dair pek çok güzel ayrıntının serpiştirildiği, ama her şeyden zi-

yade üslûbundaki rahatlık, samimiyet ve başkallıkla beni cezbeden bu yazıyı her okuyuşumda lezzet alıyorum. Yazı, "arkadaşımı"; hayatında okuyup-yazmaktan başka hiçbir şeye tam bir aşkla bağlanamamış bir dostu anlatıyor.

1949'un Sivas'ına gidelim şimdi. Ve o tarihte henüz lise talebeliğine talim eden Hakikat gazetesinin gece sekreteri Sedat Veyis Örnek'in satırlarında Muhlis Nafiz Günay'ı okuyalım, her ikisini de rahmetle anarak...

YAKINLAŞMAK SEVMEKTİR

I

... *Kör Muzaffer'in o felâket dükkânını sabahın geç saatlerinde, sırtında iyi terzilerin elinden çıkmış cedit bir elbiseyle, başı hafif önünde sağ kolu yumuşak ve zarif bir ritimle yürüyüşüne uymuş, saçları itinayla taranmış bir genç adam dönerdi. Başı hep önündeydi ve etrafı alâkası yoktu. Bunda samimiydi. Etrafı sevmiyordu bu adam. Etraf Kör Muzaffer'in tikânı, etrafı faytoncuların pos bıyıkları, etrafı yalancı hocaların tesbihleriydi çünkü. Bunlara ve buna benzer aynı şeylere pencerelerini kapatmıştı. Başı önündeydi ve ciddi, apayrı bir yürüyüşü vardı. Hakkındaki ilk hükmüm, "Şu çocuk yürümesini biliyor" olmuştur. Bu önemliydi. Binlerce sallapati ayağın, binlerce ütüsüz pantolonun, omuzun, kalçanın ve başın oynadıkları yürüyüş oyununda, bu zevksiz ve primitif oyunda -çünkü onların ayakları ayrı gidiyordu, pantolonları ayrı, omuzları ayrı- başın ayağa, ayağın başa uyduğu, hele bu yetmiyormuş gibi bir sağ kolun harikulâde bir güzellikle sağ omuzdan biraz sarkışı, dört sazlı bir oda kuartetinde piyanonun üç-dört ton içinde değişen solosuna benziyordu. Bu beni sevindirmişti. Bunu keşfetmem, kalabalıktan birisini yürüyüşünden ötürü ayırmamı, değerlendirmem bana kıvanç vermişti. Bunu belirtmeliyim önce. Bazı sabahlar, şimdi en güzel yerine çirkin ve zevksiz bir apartmanın dikildiği meydana baktığım vakit, karmakarışık bir gidiş-geliş geometrisinde çizilmesi-*

ne itina edilmiş, düzgün bir çizgi bulabiliyordum. Bu, onun yürüyüşüydü. 'Ve sağ kol hep aynı, ne bir eksik, ne bir fazla, hep aynı rahatlık ve güzellikte omuzdan sağa sarkıyordu -istesem bir sağ kol üzerine balladlar yazabilirim-. Yürüyüş ve sağ kol güzeldi. Önüne eğdiği baş samimi ve mânâlıydı. Onda ve yürüyüşünde etraf yoktu. Çünkü etraf Kör Muzaffer'lerin felâket tikânları, faytoncuların...

Hükûmet meydanının o canım, o aydınlık boşluğuna girdiği vakit başını kaldırır mıydı bu adam, bilmiyorum. Belki kaldırırdı, etrafına bakardı. Çünkü o andan itibaren Kör Muzafferler bitiyor, bir park yeşilliği, bir lise bahçesinin panoraması ve meydana erkekçe inen bir Çavuşbaşı yolunun dayı güzelliği başlıyordu.

Pastahaneye gidiyordu. O zamanlar pastahane yakışıklı Mahmud'undu. Mahmud'un kız gibi güzel, erken sigaralara başlamış, fakat aptal bir kardeşi vardı. Bir Frankeştayn babası vardı galiba. Kasada bir Çin sokağı esrarıyla oturur, kurus sekti mezdi. Çayı seviyordu bu adam. Çay onun millî içkisiydi belki de. Babası çay içiyordu, annesi çay içiyordu ve kendisi çay içiyordu. Çayı zevkle, tadını çıkararak, şekeri tam kıvamında kutlayarak içiyordu. Çay, onlarda bir doğu, pek doğu kasabasının kaçınılmaz dost, efendi ve yaşatıcı bir armağanıydı. Belki de evlerinde şimdi, artık kullanmadıkları nefis bir semaverleri vardı. Belki de babası daha gençken, daha Rus harbine iştirak etmemişken, arkadaşları, yâranlarıyla bir Kağızman çayırında, bir ulu ağaç altında bu semaverden on bardak çay içmiştir.

Biz o zamanlar daha öğrenci olduğumuz için, daha küçük, boku cebimizde nadirattan bir pastahaneye verilecek çay parası bulunduğuna için, sadece pastahanenin önünden geçiyorduk. Kışın pastahanenin kocaman camı buzlu oluyordu. Öğle paydosunda evimize giderken, içerdekileri bir esrar tekesinin buğusu ve rahatlığı içinde seçebiliyorduk. İçerdekiler çayların ve cigara paketlerinin yanında bir bakıma mesuttular. Çünkü çaya, Yenice sigarasına verecekleri paraları, boş zamanları vardı. Onlar için örneğin matematikler, bir karenin orospu kenarları, hatayı zinhar affetmeyen geometriler yoktu. Olsa olsa pederlerinden biraz daha fazla para kopartmak için kayguları, küçük kavga ve kızgınlıkları vardı. Ondaki rahatsızlığı. Sinemaların balkonlarına, filmlerin ilk gecelerine gide-

biliyorlardı. Cigarasına, akşam yemeğine tavla oynayabiliyorlardı. Askeri mekteplerde okuyamamış Selahattinler, bir acayı Kadirler, Saffetler, gözlüklü ve babaları züccaciye, tuhafıye gibi komik ve fakat iş yapan, para getiren dükkânlarla sahip birileri vardı.

Bir gün bir arkadaşla bu pastahaneye düşmüşüüm. Köşede bir tehna yer seçtik. Çaylarımızı ısmarladık, köylü sigaralarımızı, bir köyü ateşe veren hain bir kimsenin sinsiliği ve gizliliğiyle yakıverdük. Biraz sonra o züccaciyeler, o askerî mektepten rate olmuşlar, o Kadirler ve o geldi. Ortadaki masaya çepeçevre oturdular. Cigaralar, ağızlıklar ortaya çıktı. Çaylar kahveler söylendi. Rahat ve insan sıkın bir jestle sandalyalara yaslandılar. Arkadaşım birşeyler anlatıyordu. Ben dinlemiyordum. Gözlerimi her sabah Kör Muzaffer'in çeneyi dönen'e dikmişim. İlk gördüğüm şey, "o"nun öbürlerine yakışmamasıydı. Öbürleri rahat, sallapati, gürültülüydü. Bu be-riki sıkıntılıydı. Kapanıktı. Kravatı çeki-düzen bağlanmıştı. O zamana göre hayli avantgard olan soketleri vardı. Ve kendini beğenmişti. Gururluydu. yeni öğrendiğim "snob" kelimesini hemen yapıştırdım. Snobtu. Gerçi bu snobluğu sindirmişti kendine, hatta bir şahsiyet motivi haline getirmişti ama, dikkatli bir göz görebilirdi. Çayı tutan elinde, yaka mendilinde, sigara paketinin arkasına karaladığı resimlerde "benim" diye bağuran bir şey vardı. Az konuşuyordu. Dinlemiyordu da. Bir aralık bizim oturduğumuz masaya doğru baktı. Gözlerini gördüm. İşte bu olmadı. Gözleri gururunu tamamlamıyordu. Gözleri yakındı, doğrudu, kendiydi. Gözleri güzeldi ve dosttu. Gözleri gururuyla kavga ediyordu. Bu âşikârdu.

Artık dikkatimi çekiyordu. Cebinde gazeteler, dergiler vardı. Okuyordu. Bir entellektüel şahsiyeti çiziyordu. Kitapçının önünde oyalanıyor, kaldırımlardaki kitap sergilerine göz atıyordu. Acep benim sevdiğim yazarları seviyor muydu? Bunu çok düşündüm. Kitaplara bakarken gördüğümde, yanına yaklaşp bunu sormak istemişim. "Affedersiniz! Size bir şey sormak istiyorum. Saif Faik'i nasıl bulursunuz?" Fakat sırtı bana dönüktü. Ve bu sırt kendini beğenmişti. Gözlerini görssem sorardım bunu. Ölü, yine sorardım. Acaba nasıl cevapları? Belki de tek kelime söylemezdi. Ne bozulurdum ya ben. İyi ki sormamışım.

Ona yaklaştığımı hissetmişim. Beni çeken bir taraftı vardı. Kendini beğenmişti ama, bu beğenişte bile bir başkalık, bir ayrılık, bir kendine haslık vardı.

Her sabah saat onlara doğru başı önünde, sağ kolu harikulâde bir güzellikle... Şehirde Kör Muzaffer'lerin felâket dükkânları, faytoncu bıyıkları, rahat hükûmet meydanları, kışın içerisi bir esrar tekkesi buğusu ve rahatlığında pastahaneler vardı. Ve pastahanenin altında bir kitapçı dükkânı vardı. Bir birisi, bu kitapçı dükkânının önünde samimi olarak oylanabiliyordu. Vitrinde Sait'in Semaver'i vardı. Sait Faik'i seviyor muydu? Bunu mutlak bilmem lâzımdı. Bu önemliydi.

II

Nerede, ne zaman konuştular? Hangisi hangisine cigara ikram etti ilkin, bu belli değil şimdilik? Ama bir gazete idarehanesinin yarı ciddi, kahve ocağımsı atmosferi içinde olabilir bu. Tanışma devresinden önce, aklımda kalan bir müsamer gecesi hatırlıyorum. D.P.'nin bir Uzun İskender yiğütlüğü (!) ile CHP karşısına çıktığı, sath-ı vatanı yirmi şu kadar senelik bir keyfi idareden kurtarmak için bir manevî cenge giriştiği yıllardı. Biz o vakitler, daha çok sanat aşkıyla (!), partitiviliklerden uzak, Halkevi'nde makyaj yapıp, rol ezberleyip, Çil Hilmi'nin rejiliği altında ilk gençlik yıllarımızın cidden temiz heyecanı, söze, harekete inşaya çalışıyor, dramlar oynuyorduk. Karşı taraf durur mu hiç? Duyduk ki onlar da faaliyetler. Ve duyduk ki gazeteci Abdülkadirlerin, matbaacı Necatilerin, Tarzan Muzafferlerin ve yine bir sürü cer atölyelinin tamamladığı bir çerçevede bir oyun hazırlanıyor. Ve yine duyduk ki bu esnaf ekibini çalıştıran Muammer Bey rejilikten ayrılmış ve yerini başka birisi almış. Davetiyeler geldi bize. Gerçi taraflar birbirine dış biliyorlardı ama, centilmenlik henüz ölmemişti. Biz, Hilmi Bey'in riyasetinde akşam Tan sinemasına düşüktük. Hafiften kendimizi kasacağız, bu başıbozuk alayının acayıplığına, bir ulu sanatın eteğine surf hasetten yapışarak mukabele-i bi'l-misl duygusu içinde acemiliklerine güleceğiz Rıfat Bey çıktı, misafirlere hoş geldin dedi, bir iki hafif siyasi lâf etti ve sonunda, oyunlar hakkında daha selahiyetli bir arkadaşının kelâm edeceğini bildirdi. Daha selahiyetli arkadaş geldi. Sirtunda gri bir elbise vardı. Hafif askerî bir selamla mil-

leti selamladı. Sağ eli -ya da sol eli, şimdi iyice hatırlayamıyorum- cebindeydi. Baykuş, Halit Fahri, başrolü oynayan Necati hakkında konuştu. Kendisinden emindi. Ben o gururu yine gördüm. Bu sefer bu gurur bir sağ, ya da bir sol elle birlikte bir gri cebe girmişti. Yani gizliydi. Yani artistik bir pozdaydı. Yani kaybolmamıştı. Yani vardı. Daha çok vardı bu sefer. Bu gurur bir düzen meydana getirmişti. Salondaki şu kadar kimseyi bir-iki saat tutacak, heyecanlandırılacak bir aktiviteye bürünmüştü. Tehlikeli değildi artık. Hele soğuk değildi hiç. Yumuşak ve düzensizdi. Bir haşarı çocuğun ilacını içtikten sonraki ciddiyet ve ağırbaşlılığına bürünmüştü. Sevimliydi.

Sonralar oldu. Sonralar, iki matbaaya temsil ettikleri siyasî görüşlerin dışında yakınlaşmalar, tetik dostluklar getirmeye başladı. Sonralar karşılıklı ziyaretler getirdi. Biz ol vakitler, bu beri tarafta, çiçeği burnunda bir gece sekreteri, biraz Orjinal haberler arayan bir şehir muhabiriydik. Her pazar parklardan, mezarlıklardan aşka sevdaya benzer yaşamalardan söz açan yazılar yazıyorduk. Bizimki başka yaşamalardaydı. Ahab sınıfı, dost muhiti bu sefer değişmişti. Amcam rahmetli Hayri Bey'den tut da öğretmen uzun Nuri'ye kadar genişliyordu. Kebap yeniyor, rakı içiliyor, geç saatlerde Dumanlı'nın odasına gelinip kerhanelere telefon ediliyordu. Biz yukarılarda, mürettephanelerde bir felâket masasının üstüne abanmış hikâyeler kuruyorduk. Aşağısı Arut kebabına doymuş, geçirdikçe ağızları rakı kokan, rahat parmakları Yenice paketinin kırmızısıyla oynayan başkalarıyla doluydu. Fırsat düştükçe aşağı iniyorduk. Bir başlık alıyor, ya da "şu haberi tekten versek nasıl olur" gibi boktan lâflar ediyorduk. Bu arada bizimkini görüyorduk. Kendini onlara uyduramıyordu. Hâli bir tedirgindi. Gerçi Saffetler, Kadir Sporlar, Kulelili Selahattinler değişmiş, yerlerini başkaları almıştı ama, o sıkını, Mahmud'un pasta salonundaki o boğuntu berdevamdi. Gözleri güzeldi. Bu gözler anasona, kebaba, geç saatte evlere gitmelere rağmen alenen bağırıyordu, o muhitin, o çevrenin adamı olmadığına. Bunu hayretle görüyordum. Yalnız gözleri yalan diyordu. Bu oyun yapmacık diyordu.

Sonra Ülke'ye girdi. Sonra bir eski Mevlevî dervişi kadar temiz Rıza Bey... Sonra iki gözü iki ticaret bonosu Kemal Bey... Sonra çeledi ve fakat kendi yazı aynasında sarhoş ol-

muş Vehbi Cem... Köylü Elbeyoğulları... Seçimi kaybetmiş bir-iki CHP mebus namzedi. Ve arada bir ben. Ben düşünüyordum fırsat buldukça. Kemal Bey'in gözleri üstüme dikiliyor, ayakkabılarından rengi atmış kravatıma, ses tonuma, siyasi tutumuma kadar beni bir yeşil ve sıkıntılı maceraya atıyordu. Ama umumiyetle yalnızdık. Kitaplardan (betiklerden), yazarlardan, tiyatrodan falan konuşuyorduk. O gazetede daha çok siyasî yazılar yazıyor, bazen edebiyat sahifeleri hazırlıyor, hocanın eski şiirlerine pek de samimi olmayan övgüler karalıyordu. Ve bazen bize, Hakikat'e, bazen benim yazılara kapalı da olsa taş atıyor, "park şairleri" gibi lâflar ediyordu.

Daha o sralar, millet ona tutuluyordu. Daha çok babasına tutuluyordu. O kadar zengin adam, oğlunu gazetelerde çalıştırıyor diyorlardı. Biz bu lâfları söyleyenleri küçümsüyor, yolu yordamı gereğince gıyabî savunmalar yapıyorduk. Gazeteciliğin, yazıcılığın şerefinden, şanından söz açıyorduk. Ve sonra çevre, bir kimsenin bir partiden bir başka partiye geçeceğine pek anlamıyor, bunu koz olarak kullanıyordu.

Sonra bizim siyasî bir gayretten çok, bir mürekkep kokusuyla, bu lokunun başedilmez sancısıyla çıkardığımız bir varakpârede yeni ve samimi yaklaşımlar oldu. Bizim varakpâreye yazılar yazdı. Sonra ben belediye azası bilmem kim yüzünden mahkemeye düştüm (ne komik!), beraat ettim. Kırılmıştım. Aldatılmıştım..

Akşama doğru eve dönerken bazen onunla karşılaşırıyordum. O, o vakitler eve pek ekmek tuz götürmüyordu. Zamanı vardı. Konuşuyorduk.

Sonra birbirimize kitaplar imzaladık. Sinemalar ısınarlardı. Sinema dönüşleri güzeldi. Gece güzeldi. Sivas gökleri güzeldi. Cebimizde sigaramız vardı. Sokakları arşınıyorduk. O sralar Sivas'ta bulunan bir şair vardı. Baktım seviyor Dağlarca'yı. Önemlisi, anlıyor. Bu beni ne kadar sevindirmişti. Kendi duygu ve zevk anlayışına ortak bir kimseyi bulmak beni ne kadar sevindirmişti! Serin ve yiğit Sivas gecelerinin içinde bu zevk ortaklığı daha güzel oluyordu.

Sonra ben Ankara'ya, tahsillere gittim.